

Els colors dels documents.

La memòria LGTBIQ+ a Lloret de Mar

Xavier Orri

Jordi Padilla i Delgado

Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar i PLURALS, Associació LGTBIQ+ de Lloret de Mar

L'any 2020 el Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar (SAMLM) presentava la iniciativa *Interseccionalitat i arxius*. Un programa i quatre projectes, i donava a conèixer el primer dels quatre projectes, dedicat a la dona, i que portava per títol, *La Dona a l'Arxiu*. A l'abril del 2022 es donava a conèixer el segon projecte, centrat en les persones migrants, amb el títol *La Maleta: documents i relats de la migració*. El mes de juny de 2023, tot coincidint amb la celebració del Pride Costa Brava a Lloret, es presentava el tercer projecte, que té com a principal objectiu la visibilització del col·lectiu LGTBIQ+ o DASG (Diversitat Afectiva, Sexual i de Gènere) mitjançant la recuperació de fons particulars i d'entitats, i facilitar l'estudi i difusió de la documentació que podem trobar al SAMLM. Aquest tercer projecte vol donar visibilitat i difondre una part de la nostra història sovint silenciada, tot impulsant un estímul a la investigació de les minories afectives, sexuals i de gènere que aposta per construir una història més diversa. La iniciativa busca recordar, rememorar i dignificar el col·lectiu i, d'aquesta manera, contribuir-ne a l'empoderament sota el títol *Els Colors dels Documents. Les minories sexuals, afectives i de gènere a la documentació de l'arxiu*.

Per entendre l'inici d'aquest projecte, però, cal remuntar-se a l'estiu del 2020, quan el SAMLM i PLURALS, Associació LGTBIQ+ de Lloret de Mar, es reuneixen per estudiar la identificació de possibles productors i la localització de fons personals entre els membres històrics del col·lectiu DASG de Lloret. De manera complementària, es dissenya i posa en pràctica un projecte de recull d'història oral mitjançant una sèrie d'entrevistes a diferents membres del col·lectiu, un

Portada del projecte "Els colors dels documents".
Procedència: SAMLM.

exercici de memòria oral que buscar recollir el testimoni i l'experiència de vida de les persones que l'integraven.

Els fons localitzats i el material ingressat al SAMLM, així com les entrevistes, han donat forma al projecte, que aprofita com a punt fort el paper que va jugar Lloret a partir de la dècada de 1960 com a centre turístic de primera magnitud en general, però també en l'àmbit més específic del lleure i dels establiments d'oci adreçats als col·lectius LGTBIQ+. D'aquesta manera es va començar a perfilar un ambient acollidor per a les persones que no encaixaven en el corrent dominant en matèria de gènere i orientació sexual i afectiva. Amb aquesta iniciativa el SAMLM vol potenciar la funció social que tenen els arxius tot acostant-los al conjunt de la ciutadania i reivindicant les diferents identitats i sensibilitats que coexisteixen en la societat.

Lloret i el turisme LGTBIQ+

Les primeres investigacions sobre aquesta qüestió posen en evidència que, amb l'arribada del turisme, es van desencadenar processos importants de canvis en la mentalitat de la població lloretenca, que s'adaptà ràpidament als nous corrents socials i que va saber mantenir una actitud de respecte i tolerància en relació a les noves pràctiques que s'incorporaven a la vida local, ben allunyades de la moral nacional-catòlica que imposava la dictadura franquista. D'altra banda,

Ingrés al SAMLM del fons documental de Josep Valls i Puigvert.
Procedència: SAMLM.

el règim comptava amb instruments poderosos per a la repressió de les conductes sexuals que considerava inapropiades, primer amb la famosa *Ley de Vagos y Maleantes*, promulgada el 1933 sota l'acció del govern del Partido Radical i de la CEDA presidit per Alejandro Lerroux durant la II República i, a continuació, amb la *Ley de Peligrosidad Social* de 1970. En aquest context apareixen els primers bars d'ambient a Lloret. Els establiments neixen com a resposta a la necessitat de disposar d'espais on els col·lectius discriminats poguessin compartir les seves preferències afectives i sexuals. L'ambient liberal, obert i respectuós que s'hi respirava ens duu a etiquetar-los com a locals *gayfriendly* o prototipus inicial del que més endavant es coneixeria com a *local d'ambient*. Al capdavant d'aquests locals sovint trobem a persones migrants, que havien fugit de zones rurals on eren incompreses i jutjades per la condició sexual tot protagonitzant un fenomen conegut com a *sexili* o migració a causa de la dissidència sexoafectiva o de gènere.

D'aquesta manera, l'extensió de la indústria turística va propiciar que, durant la dècada de 1970, a Lloret es construís una petita ruta de locals d'oci LGTBIQ+ davant la indiferència d'una població local que ja s'havia acostumat als biquinis i les minifaldilles. Probablement, aquelles persones pioneres en oci LGTBIQ, tot creant establiments de mentalitat oberta, moderns i respectuosos amb les dissidències sexuals i de gènere, no eren conscients que estaven posant les bases per a la

tolerància en una branca de l'oci nocturn que esdevindria, amb els anys, un sector destacat capaç de mobilitzar gent i generar riquesa. El *Martin's* podria haver estat el primer bar d'ambient a la vila. Es va inaugurar entre 1963 i 1965 al carrer Santa Cristina per iniciativa de Fernando del Valle, en *Fernandito*, provinent de La Nava de Ricomalillo, un petit municipi de la comarca de La Jara (Toledo).

L'arxiu com a refugi de les memòries LGTBIQ+

Els arxius tenen el compromís social de conservar una memòria plural i d'assegurar la custòdia de fons documentals que siguin representatius de les activitats impulsades en el si de la societat. És per això que, a través d'aquests documents, es pretén contribuir a la construcció del relat conjunt del col·lectiu tot recuperant les memòries dissidents, memòries que són diverses, invertides, clandestines i visibles alhora, ferides i sentimentals. Memòries que, sovint, amaguen una realitat dura, uns sentiments contradictoris, però, també, lliures i combatives en enfrontar-se als prejudicis de bona part de la societat per somiar un món millor.

Arran d'aquella primera trobada entre el SAMLM i PLURALS s'ha emprès en els darrers quatre anys tot un seguit de rondes de contactes i sessions d'entrevistes a membres històrics del col·lectiu DASG, a persones

Festa d'homenatge a en Fernando del Valle (Fernandito) al bar la Tortuga.
Procedència: SAMLM – Fons Josep Valls i Puigvert. Data: 1978. CID: 699.133.6082_338.009.006.

actives a nivell associatiu i a representants d'entitats i ciutadans en general. De la primera ronda d'entrevistes cal destacar el testimoni de Josep Valls i Puigvert, empresari pioner en oci LGTBIQ+ a Lloret de Mar i un dels primers del país en impulsar negocis adreçats al col·lectiu en temps complicats com van ser el tardofranquisme i els primers anys de la Transició. El fons documental que ha aportat recull fotografies i testimonis de gran valor sobre la vida de la comunitat DASG local a partir de la dècada de 1970. En total s'han programat una vintena llarga d'entrevistes realitzades i coordinades per Xavier Orri (SAMLM i PLURALS) amb la col·laboració en alguns casos d'altres persones, com ara Gemma Mateu Mas, investigadora interessada en el tema, o Ivan Soriano, educador social, pedagog i president cofundador de PLURALS.

L'estructura de *Els colors dels documents*

El programa es distribueix en quatre àrees principals. A la primera, *Els fons documentals*, es relacionen els diversos fons conservats al SAMLM on podem trobar informació sobre la comunitat DASG. El llistat dona veu a les persones que protagonitzen aquesta pàgina marginada de la història i permet que les històries pròpies siguin narrades per elles mateixes i des de dins. Els fons personals són essencials per donar visibilitat a les vides silenciades que queden fora de l'àmbit heteronormatiu majoritari: és moment, així, d'obrir armaris, calaixos, baguls i caixes.

Retrat d'en Josep Valls i Puigvert.
Procedència: David Salcedo.

La segona àrea, *Amb veu pròpia*, recull vivències i experiències de persones del col·lectiu en primera persona, biografies i relats de vida d'aquelles persones que foren pioneres i visibles en un moment on la societat no permetia que exercissin la diferència. Per construir aquestes memòries diverses cal localitzar i recuperar fons i documents personals, íntims i privats. I és que la història personal acaba formant part de la memòria col·lectiva. En aquest àmbit cal agrair la col·laboració prestada per la Regidoria d'Igualtat de l'Ajuntament de Lloret de Mar, pel Servei d'Atenció Integral (SAI) LGTBI de Lloret, depenent del Departament d'Igualtat i Feminismes de la Generalitat de Catalunya, i pels membres de PLURALS Associació LGTBIQ+ de Lloret de Mar.

La tercera porta per títol *Revisem l'arxiu* i es basa en un procés de relectura de la documentació conservada en el SAMLM, especialment la de caire administratiu, per descobrir-hi els indicis de les vides de la dissidència sexual en contextos a priori no relacionats de manera específica amb ella. Per això cal, sovint, llegir entre línies amb una mirada inclusiva els documents que encasellen el col·lectiu en categories relacionades amb malalties, patologies, centres mèdics i psiquiàtrics, així com els documents d'àmbits com el policial o el judicial.

Finalment, a *Les nostres experiències* s'hi troba tot un seguit de recursos, articles i materials que ajuden a augmentar les referències i aprofundir en la temàtica. D'entre ells cal destacar alguns documents interessants, com ara l'entrevista amb en Josep Valls i Puigvert on explica la irrupció del VIH / SIDA durant la dècada de 1980 i la transformació dramàtica de les formes de socialització en el si de la comunitat, augmentant-ne, a canvi, la solidaritat i la lluita contra l'oblit i la discriminació.

La difusió

Un aspecte clau d'*Els Colors dels Documents* és la difusió. La presentació oficial s'ha dut a terme al maig de 2024, dins la programació cultural del Mes contra la LGBTIfòbia i la Pride Costa Brava, que celebra la tercera edició. Abans, però, el juny de 2023 es va habilitar i publicar l'esquema del programa a l'apartat corresponent del lloc web del SAMLM, i tres mesos més tard se'n va fer una presentació inicial a la taula rodona *Memòria LGTBIQ+* organitzada per l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB), juntament amb el projecte anàleg de l'AHCB i d'altres iniciatives afins.

De manera paral·lela, al gener de 2024 mitjans com *El Punt Avui+* o *Diari de Girona* es van fer ressò del programa amb motiu de la posada en marxa de la col·laboració entre el SAMLM, PLURALS i la Fundació Pedro Zerolo de Madrid per a la participació de Lloret en el projecte per a l'estudi del fenomen del *sexili* a Barcelona i altres poblacions catalanes comandat per Rafael Cáceres

Feria (Universitat Pablo de Olavide, Sevilla) i amb la coordinació de Jordi Mas i Grau (Grup de Recerca en Ciències Socials Aplicades de la Universitat de Girona i professor associat al Departament d'Antropologia Social de la Universitat de Barcelona).

El 1976 el psicòleg i sociòleg americà d'origen hongarès jueu George Gerbner va encunyar l'expressió *anorreament simbòlic* per expressar el fenomen mitjançant el qual les comunitats que estan fora dels cercles socials dominants per qualsevol motiu (ideologia, color de la pell, classe o DASSG, entre d'altres) són sistemàticament infrarepresentades o directament excloses dels mitjans de comunicació (premsa, televisió, cinema, ara internet) controlats per les elits econòmiques. Tal com explicava Gerbner, "la representació [...] significa existència social, l'absència significa anorreament simbòlic"¹. Aquest concepte ha estat també

portat al món dels arxius en el context americà per investigadors com ara Mario Ramirez, Michelle Caswell o Marika Cifor². En portar a terme propostes com les que integren *Interseccionalitat i Arxius* el que fem és mirar de corregir aquest anorreament des de la disciplina arxivística, restaurant la dignitat de les persones que formen part d'aquests col·lectius tot tornant-los la veu. Un cas paradigmàtic és el del projecte *Cherry Grove Archives Collection*, en què un arxiu comunitari ha recollit els materials, especialment imatges, relatius a la vida quotidiana d'aquest conegut centre turístic LGBTQ+ situat a Fire Island (Nova York, EUA) dels darrers setanta-cinc anys, sovint rescatats de les escombraries a causa

de l'estigma que encara pateixen en bona mesura les persones del col·lectiu³.

Si conserveu documents, fotografies, filmacions o qualsevol tipus de material (revistes, cartells, opuscles promocionals) relacionat amb la vida LGBTQ+ a Lloret el SAMLM us pot assessorar en la classificació i conservació dins la més estricta confidencialitat i, donat el cas, acceptar també aquests documents com a cessions en comodat dins les pròpies instal·lacions de la institució.

Les donacions i els ingressos personals esdevenen, així, essencials per donar visibilitat a les vides silenciades de les persones que queden enquadrades en formes de sentir el gènere, estimar o desitjar diferents a les de la majoria de la societat.

Presentació del projecte a la taula rodona *Memòria LGBTQ+*, organitzada per l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB).

Procedència: SAMLM.

¹ GERBNER, G. & GROSS, L. 1976. "Living with television: The violence profile". *Journal of Communication*, 26, 172-199. Cit. VIQUIPÈDIA, SYMBOLIC ANNIHILATION: https://en.wikipedia.org/wiki/Symbolic_annihilation.

² "To suddenly discover yourself existing: Uncovering the impact of community archives". *The American Archivist*, primavera 2016, vol 79, n. 1. Pàg. 56-81.

³ <http://cgarchives.org/>. Vegeu també McSHANE, Julianne, 2021. "Cherry Grove, where gay New Yorkers became *their real selves*". *The New York Times*, 04/07/2021: <https://www.nytimes.com/2021/07/01/arts/design/cherry-grove-exhibition.html>.